

## ALEXANDRU SAHIA ȘI NOUL REPORTAJ POLITIC

ALEXANDRU SAHIA AND THE NEW POLITICAL REPORT

DOI: [10.56177/AUA.PHILOLOGICA.2.26.2025.art.8](https://doi.org/10.56177/AUA.PHILOLOGICA.2.26.2025.art.8)

PhD Student ANUȚA BATIN

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord din Baia Mare

**Abstract:** In this paper, I have tried to provide a brief presentation of the course of Alexandru Sahia's literary and journalistic activity, paying particular attention to the volumes of his reports published in the magazines and newspapers of his time. Although he has died at just 29 years old (1908-1937), Alexandru Sahia (real name Alexandru Stănescu) remained in the cultural memory of the Romanian space, mostly due to the film studio that bears his name – Sahia film, founded in 1952. Moreover, he is the only documentary film producer in communist Romania. By the way, Sahia is a pseudonym taken by the writer after a trip to The Holy Places, in the Arab world the word meaning Truth. His very short journalistic activity (six years) includes works published in newspapers and magazines of the time such as: *Rampa*, *Adevărul*, *Dimineața* etc. Also during this period, he has founded *Veac nou* and *Bluze albastre*. Alexandru Sahia's reports prefigure socialist realism in Romania especially through the themes addressed, themes in which he has expressed solidarity with the oppressed ones, an aspect that, over time, aroused the admiration of those around him. As a writer, Alexandru Sahia has a significant place in the history of Romanian literature. Besides his early writings, his literary creation also includes eight short stories: *The Living Factory* (1932), *The Port Uprising* (1933), *The Spring Execution* (1933), *The Death of a Young Man with a Short Term*, *The Father's Return from War* (1934), *On the Bloody Plain of the Mărășești* (1934), *June Rain* (1935), *Unemployment Without Race* (1935), in which Sahia combats the horrors of war and racism, brings on the foreground the reflection of working-class life, the idea of proletarian solidarity, the hard life of the peasantry etc. Alexandru Sahia is the writer and publicist whose work has been exploited by the communist regime, probably because most of his reports have been committed to the situation in the U.S.S.R., which is why some critics of the time have stated that the aspects described in the volume of reports entitled *U.S.S.R. Today* (1935) were counterfeit. Written in the form of a travelogue, Sahia's book carefully respects the method carefully cultivated in socialist realism – the antagonism past – present (yesterday – today). The reality described is distorted. The style is simple, concise, description being the main exposing method in the report. The author describes in detail the Moscow metro, the anniversary he has taken part in, people's clothing, the status of women in the new society, writes about family, marriage and divorce, about education and theatre (which is actually very well organized), about architectural monuments, about industry and agriculture and, of course, about members of the Communist Party. His entire work covers a social theme, which can be found in all writers placed along the lines of proletarian literature which abounds in slogans specific to proletarian violence. The expressive harshness and nervous tension that emanate from all his works, bring him very close to the style of current prose, which has invaded the internet.

**Keywords:** report; proletarian literature; ideology; slogan; style, detail

\*

„Ziaristul... e un luptător a cărui conștiință nu răspunde decât în fața poporului”<sup>1</sup>.

Decedat la doar 29 de ani (1908-1937), Alexandru Sahia (pe numele său adevărat Alexandru Stănescu) a rămas în memoria culturală a spațiului românesc, mai mult datorită studioului cinematografic care-i poartă numele – Sahia film,

<sup>1</sup> George Macovescu, *Viața și opera lui Alexandru Sahia*, București, Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., 1950, p. 50.

înființat în anul 1952 și fiind, de altfel, unicul producător de film documentar din România comunistă. De altfel, Sahia este un pseudonim luat de către scriitor în urma unei călătorii făcute în locurile sfinte, în lumea arabă cuvântul însemnând „adevăr”.

Activitatea sa jurnalistică foarte scurtă (șase ani) cuprinde lucrări publicate în ziare și reviste ale vremii precum: *Rampa*, *Adevărul*, *Dimineața* etc. Tot în această perioadă, acesta înființează *Veac nou* și *Bluze albastre*. Reportajele lui Alexandru Sahia prefigurează realismul socialist din România mai ales prin tematica abordată, tematică în care și-a exprimat solidaritatea față de cei oropsiți, aspect care, de-a lungul timpului a stârnit admirația celor din jur.

Ca scriitor, Alexandru Sahia ocupă un loc semnificativ în istoria literaturii române. În afară de scrierile sale de început, creația sa literară cuprinde și opt nuvele: *Uzina vie* (1932), *Revolta din port* (1933), *Execuția din primăvară* (1933), *Moartea tinărului cu termen redus*, *Întoarcerea tatii din război* (1934), *Pe câmpia de sînge a Mărășeștilor* (1934), *Ploaia de iunie* (1935), *Șomaj fără rasă*, în care Sahia combate ororile războiului și rasismul, aduce în prim plan reflectarea vieții clasei muncitoare, ideea solidarității proletare, viața grea a țăranimii etc. Cercetând, azi, opera lui Alexandru Sahia, concluzia la care se ajunge este că aceasta exprimă fidel spiritul vremii în care a trăit, fiind strâns legată de viață, de mișcarea culturală a vremii și mai ales de atmosfera generală a deceniilor cu atât de multe frământări sociale.

După un șir lung de dezamăgiri, Alexandru Sahia (pe numele său adevărat Alexandru Stănescu) a ajuns în publicistică pentru a se regăsi pe sine. Prilejul i-a fost oferit de publicațiile de atunci: *Vremea*, cotidianul *Ultima oră* și *Bilete de papagal*, în paginile cărora au apărut primele lui reportaje. A venit în presă nu pentru a-și găsi mijloacele materiale pentru traiul de zi cu zi, ci pentru că a avut un scop bine definit – să schimbe lumea. Tematica reportajelor sale este luată din mediile defavorizate ale periferiei societății față de care reporterul are o simpatie deosebită. A renunțat la uniforma militară și în încercarea de a se regăsi pe sine, după modelul arghezian, s-a retras la mănăstire. Atmosfera din mănăstirea Cernica, unde a rezistat un singur an, l-a aruncat în cealaltă extremă – să îmbrățișeze ideologia comunistă și să lupte pentru drepturile celor oropsiți, dar nu înainte de a face o vizită la locurile sfinte la Ierusalim (1930). Această vizită l-a determinat să scrie două reportaje – *În colonia sfântă* și *Mirarea din Ierusalimul cel sfânt* – tipărite în paginile revistei *Vremea*, respectiv *Sfinxul*. A ajuns la Ierusalim în preajma Paștelui. Mulțimea pelerinilor și atmosfera de reculegere care domnea în zilele premergătoare sărbătorii îl făcură să uite în parte de clipele de descurajare trăite în mănăstire. Sahia aștepta nerăbdător momentul culminant din noaptea Învierii. Cu o săptămână înainte de Paștele ortodox, era cel catolic. S-a hotărât să ia parte și la această sărbătoare. I s-a povestit că, la miezul nopții, se va aprinde ca prin minune o flacără. Și a trăit momentul în care în Biserica Sfântului Mormânt s-a petrecut minunea: flacăra s-a aprins de la sine chiar la miezul nopții. O mistică experiență care i-a pătruns până în adâncul sufletului. După o săptămână, sosi Paștele ortodox. La miezul nopții, în aceeași biserică a Sfântului Mormânt, se petrecu aceeași minune: se aprinse o flacără. Atunci își dădu seama pentru întâia oară de absurditatea acestor două învieri ale aceluiași Isus. Și, în loc ca pelerinajul în

Palestina să-i întărească credința, i-a zdruncinat-o în mod hotărâtor. Nu s-a mai întors la mănăstire”<sup>2</sup>.

Ambele reportaje sunt niște observații realiste asupra ținuturilor încărcate de evenimente istorice care au schimbat viața lumii. Dar și acolo a sesizat niște probleme care l-au pus pe gânduri. A înțeles că acolo nimic nu se face „din dragoste pentru Mântuitorul, ci pentru propria existență”, adică pentru a câștiga cât mai mulți bani. A renunțat la haina monahală pentru a deveni gazetar, semnând cu numele de „Sahia”.

Sub influența protestelor care u cuprins întreaga Europă, și la București și în Craiova, muncitorii au început să se organizeze în sindicate și să se revolte, aspecte analizate de Alexandru Sahia într-o serie de reportaje publicate între anii 1929-1934. Scriitorul-reporter nu a ezitat nici o clipă să-și exprime crezul artistic. De pildă, în reportajul intitulat *Pentru eliberarea maselor*, Sahia nota următoarele: „Nu scriu, desigur, să mă distrez! Ar fi o crimă lucrul acesta! Scrisul meu este o contribuție la eforturile de eliberare a maselor muncitorești. Idealul lor este idealul meu. Un scriitor trebuie să fie un luptător social. El trebuie să fie continuu legat, în mod strâns, de complexul social în care trăiește. Scriitorii sunt și rămân apărătorii întregii umanități și de la ei se așteaptă, în primul rând, luminarea spre formulele de viață unde exploatarea nu mai există, unde ura de rasă este extirpată”<sup>3</sup>. Atacul direct, dur, fără menajamente a fost unul dintre mijloacele des utilizate de către Sahia, indiferent de consecințe. Și-a manifestat indignarea față de indiferența societății la problemele celor trei mii de muncitori tineri rămași șomeri chiar după terminarea stagiului militar. I-a denunțat în fața opiniei publice pentru regimul de teroare aplicat deținuților politici pe cei doi miniștri, de interne și de justiție, pe directorii de închisori etc.

Citind scurtele impresii de la începutul reportajelor de la procesul de la Craiova al conducătorilor/ muncitorilor grevei de la C.F.R. „Grivița” se poate remarca spiritul de observație a reporterului, tehnica detaliului semnificativ utilizat în expunerea datelor problemei: „Într-o cămăruță lipită de sala Consiliului se aud zornăit de lanțuri și pocnituri de bocanci. Au fost aduși acuzații. Așa sunt aduși în fiecare zi de la închisoare, legați cu lanțuri, de două ori pe zi, străbătând prin inima Craiovei până la locul judecății.

Președintele sună clopoțelul și cei opt acuzați pătrund în sală. Merg prin flanc, câte unul, și se înșiră în boxa lor, care nu pare deloc boxă, ci mai mult un stal de spectacol improvizat. Și-au luat locul așa după cum îi apasă anii pedepselor. Așa stau laolaltă, într-o băncuță școlărească, muncitori de fabrică, țesători de mătase. Peste umerii și sufletele lor apasă peste o sută de ani de ocnă.

Grefierul citește patru ore în șir. Muncitorii stau cuminiți, umăr la umăr, formând un zid viu, dincolo de zăbrelele de lemn. Abia au loc să miște. Când întind picioarele ies dintre gratii și ... dau de libertate. Ascultă însă atenți.

Grefierul a bătut recordul. Stă fix. Cu atitudine de preot catolic, zice din cele trei sute de pagini ale dosarului, cu modulații în glas. Când începe să i se usuce

<sup>2</sup> [Scriitorul român care a renunțat la sutană și la haina militară pentru a fi comunist. Elogiul umililor adus URSS de „eroul clasei muncitoare” din Bărăgan | adevarul.ro](#)

<sup>3</sup> Alexandru Sahia, *Pentru eliberarea maselor*, în revista „Facla”, 1935.

vocea, președintele suspendă ședința și grefierul își drege glasiul. Pe urmă, iar începe.

Acuzații ascultă cu umerii strânși, unii lângă alții. Curtea ascultă și ea atentă.

Muncitorul acesta deștept, sincer până la nedumerire și care vorbește despre fabrică și pâine vorbește apoi de dragostea muncitorului pentru tot ce este omenesc. Strigă că muncitorul nu poate să facă niciodată deosebire de rasă. Munca grea îi apasă umerii și viața nu-l lasă”<sup>4</sup>.

Toate faptele l-au determinat pe filozoful Constantin Noica să afirme, în paginile revistei „Vremea”, următoarele: „Dacă nu te convingea în lupta pentru dreptatea cauzei sale, te impresiona prin puterea lui de a suferi și compătimi. (...) El era atât de bun - ce altceva decât bun, cu-adevărat bun, e de spus în cazul unor suflete de alcătuirea acestuia? - încât a știut să rabde totul în ce-l privea pe el: nedreptatea, sărăcia, suferința fizică, neînțelegere!”.

De ce *U.R.S.S. azi?* Începutul secolului XX a fost unul extrem de furtunos pentru statul cu o orânduire socială nouă – U.R.S.S. Țara care a trecut prin Primul Război Mondial și printr-un Război Civil interetnic (popoarele caucaziene) era măcinată de sărăcie, boli, foamete, industria distrusă și de o dezorientare profundă a intelectualilor, de exterminarea celor care se opuneau noilor reguli. În tumultul acestor întâmplări, regimul de la Moscova a început să atragă intelectualii vremii, convingându-i că este o țară prosperă, liberă, în care poporul este propriul său stăpân. Vocea intelectualilor era mai credibilă pe plan mondial și, desigur, aceasta constituia o propagandă favorabilă Moscovei. Cel care s-a achitat cu succes de această sarcină a fost Alexandru Sahia, care în anul 1934 a vizitat Uniunea Sovietică, cu alte cuvinte a ajuns la „fața locului”, având ocazia să cunoască „raiul de pe pământ”. În urma acestei vizite, în anul 1935, a scris mai multe reportaje adunate în volumul *U.R.S.S. azi*, pe care l-a publicat, într-o primă ediție, la editura „Ramuri” din Craiova, și prin care a prezentat publicului-cititor o imagine ideală a realizărilor făcute în 17 ani după Marea Revoluție din Octombrie, realizări care nu mai erau laudate nici măcar de sovietici. Volumul aparține unui autor apropiat de ideile comuniste. El știa că vizitele în U.R.S.S. erau dirijate și urmărite cu atenție de către organele de securitate. Oaspeții erau duși acolo unde indicau gazdele sovietice. Sahia, chiar a mărturisit că a încercat să evite prezența unui ghid și a umblat de capul lui prin U.R.S.S. Oare așa să fi fost? Totuși, avem în față o lucrare laudativă la adresa realizărilor regimului U.R.S.S., pe care le-a văzut la tot pasul, dar nu a specificat prețul acestor realizări.

Fiind reporter, Sahia trebuia să scrie un material bazat pe fapte reale. Și a reușit. A redat tot ce a văzut, tot ce a auzit, mai puțin ceea ce a simțit. S-a trezit într-o realitate nouă, necunoscută până atunci, infestată de propaganda comunistă, cu o lume terorizată și dezorientată, lumea în care domnea la tot pasul eliminarea fizică a celor care încercau să gândească altfel. Volumul cuprinde mai multe reportaje cu titluri sugestive, paginile cărora prezintă cam toate laturile vieții sociale din U.R.S.S. Din analiza textelor cuprinse-n volumul dedicat acestei

<sup>4</sup> *Alexandru Sahia interpretat de ...*, Antologie, prefată, cronologie și bibliografie de Emil Vasilescu, București, Editura Eminescu, 1976, pp. 100-101.

călătorii se simte existența dublei autorități auctoriale. Se simte că Sahia nu ar fi singurul autor al reportajelor cuprinse în volumul *U.R.S.S. azi*. Parcă ar fi secondat de cineva din umbră. Această misterioasă umbră aparține fie cenzurii, fie autocenzurii. Se simte existența a doi autori: unul politic care controlează și trasează calea ideologică a celui literar. Scopul propus a fost acela ca reportajul să devină un instrument de control al conștiinței maselor populare.

Scrisă sub forma unui jurnal de călătorie, cartea lui Sahia respectă cu grijă metoda cultivată cu grijă în realismul socialist – antagonismul trecut – prezent (ieri – azi). Realitatea descrisă este măsluită. Stilul este simplu, concis, descrierea fiind principalul mod de expunere în reportaj. Autorul descrie amănunțit metroul din Moscova, aniversarea la care a luat parte, îmbrăcăminte de oameni, statutul femeilor în noua societate, scrie despre familie, căsătorie și divorțuri, despre educație și teatru (care este chiar foarte bine organizat), despre monumentele arhitectonice, despre industrie și agricultură și, normal, despre membrii Partidului Comunist. Deci, după cum observăm, a acoperit cam toate aspectele vieții „raului sovietic”, dar de ce oare a evitat să prezinte măcar așa, în treacăt, rândurile interminabile în fața magazinelor de pâine, rafturile goale ale magazinelor alimentare, oamenii băuți până la pierderea cunoștinței, cerșetorii, copii îmbrăcați în zdrențe, flămânzi, bătând străzile Moscovei, mai ales în cartierele mărginașe, unde domnea sărăcia și haosul unei lumi care abia s-a născut și învață să facă primii pași. Rămâne o enigmă, sau acele reportaje au fost scrise sub presiune.

La Leningrad, atras de geometria străzii, de arhitectura și destinația palatelor rechiziționate, reporterul a vizitat fortăreața Petru și Pavel (Petropavlovsk). Spre surprinderea sa, în palatul fostului prinț Mihail, fratele țarului Alexandru al II-lea, a găsit memorabilă frază rostită de Stalin: „O dictatură puternică a proletariatului este ceea ce ne trebuie pentru a zdrobi ultimele resturi ale clasei capitaliste muribunde și pentru a zdrobi mașinațiile ei tâlhărești”. Citându-l pe Stalin, Alexandru Sahia adaugă: „Fraza aceasta sună puternic în palatul de marmură”.

O importanță deosebită a acordat-o industriei, centralei de pe Nipru, detaliind cu statistici capacitatea industrială și sporul economic: „În trei luni cât am stat în Uniunea Sovietică, am putut să îmi dau seama, cred, într-o largă măsură, de realizările mari ale statului bolșevic în domeniul industriei grele ... De la Revoluția din Octombrie ... guvernul bolșevic a brăzdat Rusia țaristă de altă dată cu lanțuri de fabrici, adevărate stăvile față de orice pericol armat care s-ar abate vreodată asupra patriei proletare”<sup>5</sup>. Nu a ocolit nici sectorul agricol, căruia i-a dedicat un întreg capitol, explicând structura organizatorică a colhozurilor și sovhozurilor și modul de lucru. Nu lipsesc observațiile sociologice despre instituția căsătoriei, și a familiei, despre locul femeii în societate, despre educarea tinerei generații, despre eradicarea analfabetismului și politehnizarea învățământului și despre cultura sovietică (literatura și spectacolul teatral).

Pe tot parcursul lucrării, autorul compară viața din trecutul țarist și prezentul noii orânduiri sovietice. Desigur, nota favorabilă este acordată noului sistem. Numai că cititorul știe să citească și printre rânduri și își poate da seama că

<sup>5</sup> Alexandru Sahia, *U.R.S.S., azi*, București, Editura Librăriei „Ion Creangă”, 1930, p. 170.

autorul aplică tehnica subtextului. Descriind catedrala Sf. Vasile, cititoria lui Ivan cel Groaznic, spune: „Îți face impresia unei fete bătrâne, pe care dansul lumii noi a prins-o la mijloc, într-un joc de care ea este însă strânsă cu totul”. Tonul frazei nu este prea vesel. Dar, cartea și-a atins scopul, chiar dacă nu pare sinceră deloc. Mai degrabă cuprinde false reportaje, pline de statistici și cifre oficiale, copiate din presa de propagandă din Uniunea Sovietică. Părerile lui Sahia sunt puține și prudente, având în vedere faptul că în anul 1934, în timp ce se afla la Moscova, Stalin a reprimat orice mișcare opozantă, iar Kirov a fost ucis – a dedicat acestui eveniment un singur rând.

În timp ce afla la Moscova, Sahia a participat și la Congresul Scriitorilor revoluționari. Peste tot, în vitrinele magazinelor, chioșcurilor, în fabrici, uzine, colhozuri era organizat colțul cu cărțile scriitorilor prezenți la congres. După terminarea lucrului, muncitorii veneau cu grămada să aplaude pe cei aflați la congres: „Vreme de aproape douăzeci de zile, cât a durat congresul, acest mare eveniment literar”. Atât călătoria în URSS, dar mai ales cartea editată au declanșat numeroase reacții în presa vremii. Dacă Radu Popescu considera că apariția primei cărți în limba română despre URSS „echivalează cu o descoperire”<sup>6</sup>, G. Ivașcu sublinia faptul că lucrarea „umple un mare gol”, stilul reportajului relevând la Alexandru Sahia „reale calități de scriitor”<sup>7</sup>.

După trei luni de ședere în U.R.S.S., Sahia se întoarce acasă, nu înainte de a poposi la Paris. Sahia a vrut să intre și-n Germania, pe motiv că, cică și-ar fi dorit să studieze fascismul, dar consulul german i-a respins viza de tranzit. În fapt, scopul lui era „să compare felul de viață a două lumi întru totul opuse” (U.R.S.S. și Germania). Ca să ajungă la Paris a fost nevoit să treacă din Polonia în Cehoslovacia, în Austria și Elveția. De ce trebuia să vină acasă prin Paris? Probabil că a primit o misiune specială pentru aparatul propagandistic sovietic, poate ca să informeze mișcarea filo-comunistă din Franța în legătură cu lucrările Congresului scriitorilor. Sahia a scris câteva rânduri despre starea jalnică a Parisului: „Am văzut cartierele mărginașe ale Parisului, unde viața se scurge în mizeria neagră, «omul câine» de pe malul Senei, prostituția împinsă până la maxim, specula cea mai odioasă, fărâmarearea oricărui fel de morală pentru câștigul banului”<sup>8</sup>. De fapt: „Nu se grăbește să se întoarcă la București – afirmă Stelian Tănase<sup>9</sup> –, ci dimpotrivă face un ocol, Varșovia, Viena, Paris, Milano, Veneția, Trieste, Belgrad. Are nevoie să-și revină. Sahia rămâne mut, nu relatează experiența prin care a trecut în URSS. Publicarea acestei suite de reportaje în perioada interbelică demonstrează că și atunci a existat o democrație, cu toate neajunsurile epocii, dar și o metodă foarte complicată de a evita cenzura. Stilul său literar este unul simplist, destinat cititorilor de nivel mediu.

Cu câteva zile înaintea morții sale, Sahia a fost clasat drept „dușman al PC”. Motivul conflictului dintre el și ceilalți se pare că a fost „Marea teroare”,

<sup>6</sup> Radu Popescu, *Descoperirea și condițiile ei*, în rev. „Cuvântul liber”, an. II, nr. 51, 26 oct. 1935, p. 5.

<sup>7</sup> G. Ivașcu, *URSS azi*, în „Manifest”, nr. 10 noiembrie 1935, p. 4.

<sup>8</sup> Alexandru Sahia, *U.R.S.S., azi*, p. 230.

<sup>9</sup> Stelian Tănase, *Clienții lui Tanti Varvara. Istorie clandestine*, București, Editura Humanitas, 2016, p. 388.

călătoria în URSS și mai ales ordinele Kominternului pe tema propagandei care trebuia făcută proceselor de la Moscova. A fost exclus din PCR chiar de câțiva dintre prietenii săi: Ștefan Foriș, Leonte Răutu, Sorin Toma, Aurel Rutemberg, Lucrețiu Pătrășcanu etc.: „ticăloșii care se serviseră de el, de revolta lui, de naivitatea lui l-au concediat”. Se pare că tocmai călătoria făcută sub acoperire de către Sahia în calitate de ziarist în URSS, a dus la suspiciunea că face spionaj, fapt care a dus la arestarea și închiderea sa la Lubianka. A fost eliberat fără nici o explicație și trimis acasă. A luat primul tren spre Varșovia, a făcut un scurt popas la Paris și a revenit la București pentru a-și primi pedeapsa: excluderea din PCR. Cu siguranță, dacă ar mai fi rămas la Moscova, Sahia ar fi fost executat. Faptul că a fost suspectat de spionaj și anchetat, nu a trecut neobservat, rămânând pentru totdeauna ca un stigmat. Mort era mult mai de folos propagandei comuniste în calitate de „martir al proletariatului”, „ucis de mizeria lumii burgheze” (Câtă fățarnicie!). Păcat că nu găsim nimic scris în cartea lui, *U.R.S.S, azi*, despre această experiență dramatică, dar nici în presa vremii.

Referindu-se la această experiență tristă a lui Sahia, Petre Pandrea scria: „A fost arestat la Moscova câteva săptămâni, ca... spion român. Era iarna. Atunci a răcit. De-acolo i se trage tuberculoza. A primit tardiv un pulover de la... Lucrețiu Pătrășcanu, aflat la Moscova. Cel puțin așa este versiunea care mi-a rămas în minte”<sup>10</sup>. Dezolat și dezorientat, Sahia: „n-a mai avut curajul intelectual al lui Panait Istrati să scuipe unde a adorat. Era și bolnav”<sup>11</sup>. A murit dezamăgit de tot ceea ce văzuse pe parcursul călătoriei sale în U.R.S.S. – aspect precizat și de către scriitorul Petre Pandrea, cel care a cinat cu Sahia, imediat după ce s-a reîntors din Moscova și căruia i-a împărtășit impresii despre experiența trăită: „Ne-a plâns în brațe. [...] Acest om era în căutarea unor idealuri arzătoare, absurde... și nu le găsea. Noi antifasciștii ne-am alarmat. L-am conjurat să nu repete cazul Panait Istrati. Să fie dezamăgit, dar nu un renegat, mai ales că apăruse cartea apologetică a realizărilor sovietice. [...] Al. Sahia a murit dezamăgit. Are străzi, statui, poeme. Dacă ar fi trăit, ar fi nimerit cu noi în ocnă, noi simpatizanții bolșevismului și ai economiei planificate”<sup>12</sup>.

S-au folosit de el după 1945. L-au inclus în manuale școlare, lectură obligatorie, l-au ridicat la rangul de mare scriitor, „un sfânt” sacrificat pentru cauza proletariatului. Nuvelele lui s-au tipărit în zeci de ediții, în milioane de exemplare. În 1948 a fost ales membru al Academiei Române. I-au exploatat viața, dar și opera (principalele scrieri îi sunt traduse în limbile: maghiară, germană, cehă, engleză, franceză, rusă și chineză). De altfel, publicații, precum *Reporter*, *Facla*, *Adevărul* și *Dimineața* au semnalat dispariția prematură a lui Sahia. Ion Călugăru, Ștefan Roll, Lascăr Sebastian, Gherasim Luca, Ștefan Voicu etc. i-au dedicat pagini întregi de ziar, evocând personalitatea și creația literară a lui Alexandru Sahia. În acest sens, Lascăr Sebastian sublinia: „a murit fără automobil. A murit de tuberculoză. Dar pe

<sup>10</sup> Petre Pandrea, *Memoriile mandarinului valah. Jurnal 1954-1956*, prefată de Ștefan Dimitriu, ediție îngrijită de Nadia Marcu-Pandrea, București, Editura Vremea, 2011, p. 291.

<sup>11</sup> Idem, *Turnul de ivoriu*, București, Editura Vremea, 2004, pp. 56-58.

<sup>12</sup> Idem, *Memoriile mandarinului valah. Jurnal 1954-1956*, ed. cit., p. 345.

lângă năpasta de a fi convins cinstit de ceva, Sahia mai era copleșit de un păcat: avea talent literar”<sup>13</sup>.

Prețuit pentru sinceritatea sa de către prietenul său de-o viață, Octav Șuluțiu (cu care a și purtat o corespondență bogată în perioada petrecută la mănăstirea Cernica), Sahia a rămas în memoria acestuia „un frumos talent de scriitor realist”. Criticul merge până-ntr-acolo încât îi schițează portretul fizic și moral: „Îl văd pe Alecu așa cum era el, cu fața colțuroasă invadată de un păr aspru și des, îndulcită însă de o expresie de o veșnică îndurerare, o grimasă de plâns care nu-l părăsea niciodată. Cu sprâncenele strânse, cu ochelarii cu largi rame negre și care-i cădeau mereu prea jos pe nas deși-i ridica mereu cu gestul obișnuit al lui cu indexul mâinii drepte împingându-i, nu cu vârful, ci cu încheietura degetului și nu de hături, ci de șeua dintre lentile. Cu capul puțin plecat într-o parte părea că se vaită mereu de ceva”<sup>14</sup>. Spre deosebire de acesta, Ion Călugăru mărturisește: „N-aș fi crezut – atunci când l-am cunoscut pe Alexandru Sahia, acum vreo șase ani – că el va atinge acea culme de suferință și dăruire de sine, ca să ajungă un simbol. Era un băiat blajin și șters, fără strălucire în vorbă și greoi în mișcări. Își căuta cu încetineală vorbele în viu grai și în scris, nu părea să fie pasionat de idei generale, intelectual: părea, dimpotrivă, sortit să se strecoare la periferia vieții intelectuale, cu modestă smerenie”<sup>15</sup>.

Nu a lăsat o operă impunătoare, dar a scris sincer (semne de întrebare apar numai la volumul *U.R.S.S. azi*), sinceritatea fiind o condiție indispensabilă a adevăratului artist. Fiind un creator de viață autentică, depășind ideologiile comuniste, Sahia a lăsat o moștenire valoroasă și originală, atât cât a reușit să realizeze în cei 29 de ani de viață.

## Bibliografie

### Studii de estetică, teorie, critică și istorie literară

Alexandru Sahia interpretat de ..., Antologie, prefată, cronologie și bibliografie de Emil Vasilescu, București, Editura Eminescu, 1976.

MACOVESCU, George, *Viața și opera lui Alexandru Sahia*, București, Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., 1950.

PANDREA, Petre, *Memoriile mandarinului valah. Jurnal 1954-1956*, prefată de Ștefan Dimitriu, ediție îngrijită de Nadia Marcu-Pandrea, București, Editura Vremea, 2011.

PANDREA, Petre, *Turnul de ivoriu*, București, Editura Vremea, 2004.

SAHIA, Alexandru, *U.R.S.S., azi*, București, Editura Librăriei „Ion Creangă”, 1930.

TĂNASE, Stelian, *Clienții lui Tanti Varvara. Istorii clandestine*, București, Editura Humanitas, 2016.

### Articole în periodice

CĂLUGĂRU, Ion, *Din jurnalul unui scriitor: August 1937 – Alexandru Sahia*, în „Reporter”, an. V., nr. 27, 22 august 1937.

IVAȘCU, G., *URSS azi*, în „Manifest”, nr. 10 noiembrie 1935.

POPESCU, Radu, *Descoperirea și condițiile ei*, în rev. „Cuvântul liber”, an. II, nr. 51, 26 oct. 1935.

SAHIA, Alexandru, *Pentru eliberarea maselor*, în revista „Facla”, 1935.

SEBASTIAN, Lascăr, *A murit Alexandru Sahia*, în „Facla”, an XVII, nr. 1964, 14 aug. 1937.

ȘULUȚIU, Octav, *Alecu Sahia*, în rev. „Familia”, seria aIII-a, an IV, nr. 8, aug.-set. 1937.

<sup>13</sup> Lascăr Sebastian, *A murit Alexandru Sahia*, în „Facla”, an XVII, nr. 1964, 14 aug. 1937, p.2.

<sup>14</sup> Octav Șuluțiu, *Alecu Sahia*, în rev. „Familia”, seria aIII-a, an IV, nr. 8, aug.-set. 1937, pp. 116-118.

<sup>15</sup> Ion Călugăru, *Din jurnalul unui scriitor: August 1937 – Alexandru Sahia*, în „Reporter”, an. V., nr. 27, 22 august 1937, p. 2.